

Марія Гуляєва

ORCID ID: 0000-0003-2963-6881

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ (З УРАХУВАННЯМ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ)

TREŚĆ SZKOLENIA SPECJALISTÓW
DO SPRAW OŚWIATY OSÓB DOROSŁYCH NA UKRAINIE
(Z UWZGLĘDNIENIEM DOŚWIADCZEŃ NIEMIECKICH)

THE CONTENT OF ADULT EDUCATION SPECIALISTS' TRAINING IN UKRAINE
(TAKING INTO ACCOUNT GERMAN EXPERIENCE)

У період глобальних суспільних трансформацій освіта, знання, інформація та інноваційні технології є найбільш цінними активами у житті сучасної людини, яка усвідомлює необхідність постійного самовдосконалення та закономірні потреби навчатися впродовж усього життя. Саме тому важливого значення набуває освіта дорослих як складова неперервної освіти, що визнана унікальним засобом внесення змін у всі сфери життя, розвитку стабільного суспільства (UNESCO, 1997). Ключовою передумовою її якості розглядається наявність відповідного кадрового забезпечення. Вирішенню цього завдання слугують ідеї академізації та професіоналізації освіти дорослих в Україні, що дозволять у подальшому здійснювати університетську підготовку фахівців з освіти дорослих – андрагогів, стабілізувати ринок освітніх послуг для дорослого населення, збільшити кількість освітніх пропозицій та підвищити якість освітніх послуг відповідно до міжнародних стандартів.

Маємо підстави стверджувати, що одна з вагомих основ професіоналізації освіти дорослих – її наукова розробка, – в Україні викристалізується в самостійну дослідницьку галузь, характеризується фундаментальністю й масштабністю. Так, дослідженнями в галузі андрагогіки займається когорта провідних науковців: О. Аніщенко, С. Архипова, С. Бабушко, Н. Бідюк, С. Болтівець, Л. Вовк, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко, О. Пашко, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, Т. Сорочан, Л. Тимчук, О. Чугай та ін.

Мета статті – обґрунтувати зміст підготовки фахівців з освіти дорослих в Україні з урахуванням зарубіжного, зокрема німецького, досвіду. У цьому ракурсі заслуговує на увагу спільний українсько-німецький проект «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» (Міністерство освіти і науки України, 2018), який у 2017–2018 рр. реалізовували викладачі і науковці Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Університету м. Аугсбург (Німеччина).

Проект спрямований на конкретизацію заходів на шляху до наукової інституалізації й академізації освіти дорослих в Україні. Зміст проекту базується на основоположних принципах і підходах освіти дорослих і післядипломної освіти щодо питань розвитку особистості впродовж усього життя, ролі окремої особистості в суспільстві, значення освіти дорослих і неперервної освіти в процесах консолідації і демократизації суспільства, професіоналізації освіти дорослих та її правового регулювання, етичних засад освітньої роботи з дорослими.

У ході виконання проекту в 2017–2018 рр. здійснено комплекс організаційних, науково-дослідних і прикладних заходів (у т.ч. бінаціональні німецько-українські науково-практичні семінари; безпосереднє ознайомлення з роботою закладів і установ з освіти дорослих в Німеччині (Аугсбург, Мюнхен, Дахау, Унтершляйсгайм, Тутцінг, Айхштетт, Інгольштадт); ворк-шопи в Університеті м. Аугсбург; е-листування з німецькими вченими) та отримано результати, які мають вагоме значення як для теорії і практики освіти дорослих взагалі, так і для розвитку галузі та її професіоналізації в Україні. Зокрема охарактеризовано систему освіти дорослих в Німеччині та Україні, її законодавче регулювання; опрацьовано статистичні та якісні показники актуального стану освіти дорослих в Україні та Німеччині; вперше викладено освітні пропозиції для дорослих

в м. Чернівці; визначено реальні й перспективні сфери професійної діяльності фахівця освіти дорослих в Україні. Розкрито питання професіоналізації освіти дорослих у міжнародному ракурсі та в контексті історичних і сучасних освітніх тенденцій в Україні. Обґрунтовано положення компетентнісного підходу як основи підготовки сучасного фахівця. В ході реалізації завдань проекту розроблено стратегію розвитку професії фахівця в освіті дорослих на основі ідентифікації реальних інтересів зацікавлених сторін та балансу інтересів закладів освіти, здобувачів освіти та роботодавців, визначено обсяг необхідних фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів.

Зазначимо, що розпочата експериментальна робота з підготовки фахівців за означеною спеціалізацією сприятиме утвердженню і посиленню статусу освіти дорослих у професійному, науково-дослідному та освітньому просторі України. Водночас практика виявляє суттєві труднощі в запровадженні такої спеціалізації, що пов'язані в основному з особливостями нинішнього стану освіти дорослих в Україні. Наразі в Україні відсутні єдині підходи до організаційного й адміністративного підпорядкування форм освіти дорослих, що залежать від державної політики, наявності відповідних управлінських та координуючих структур, розроблених науково-методичних принципів організації навчання; значних проблем з фінансуванням; стереотипів у ставленні до неформальної освіти як маловажливої й несуттєвої тощо.

Сучасні суспільні виклики, ситуація у сфері освіти дорослих в Україні, започаткування інституціоналізації потребують здійснення аналізу потреб і вимог для професіоналізації галузі, уточнення законодавчих рамкових умов з урахуванням суспільного значення освіти дорослих, історичного досвіду України і Німеччини. Наявна потреба усвідомлення того, що одним із провідних завдань освіти дорослих є формування демократичних цінностей, навчання демократії громадян загалом.

Проектна команда у межах другого етапу роботи здійснювала обговорення понять, концепцій, рамкових умов, спільних й відмінних рис (ознак), адже існувала потреба у з'ясуванні фундаментальних засад задля розробки концепції спеціалізації «Освіта дорослих» та змісту підготовки фахівців за цією спеціалізацією.

У Німеччині підготовка за цим напрямом здійснюється у межах бакалаврату зі спеціальності «Науки про виховання» зі спеціалізації «Освіта дорослих». У 12 університетах країни (Берлін, Кельн, Марбург, Мюнхен, Аугсбург, Фрайбург, Єна та ін.) готують таких фахівців. До прикладу:

програма бакалаврату «Педагогіка» («Науки про виховання») зі спеціалізацією «Освіта дорослих» в Університеті м. Аугсбург, започаткована ще 2014 р., має наступну структуру навчання (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 87–88):

I. Обов'язкові модулі:

– *базові модулі (58 кр.):* «Основні поняття (терміни) і основні проблеми педагогіки», «Педагогічна антропологія», «Теорії виховання й освіти», «Теорії соціалізації», «Історичні і суспільні основи виховання й освіти», «Педагогічні базові компетенції (навички)», «Розвиток педагогіки як науки»;

– *методичний модуль (12 кр.):* «Основи квалітативного і квантитативного методів дослідження», «Практична орієнтація планування, концепція і проведення студентського дослідницького проекту»;

– *модуль «Практика» (10 кр.) передбачає 270 год. практичної роботи;*

– *орієнтувальні модулі (12 кр.):* «Вступ до педагогіки дитинства та юності», «Вступ до освіти дорослих»;

– *підсумковий модуль (18 кр.).*

II. Модулі на вибір:

– *Модуль для поглиблення «Освіта дорослих» (20 кр.)* складається з двох частин: 1) «Національні й інтернаціональні основи освіти дорослих»; «Актуальні виклики і проблеми освіти дорослих»; 2) «Дидактика і методика»; «Менеджмент освіти»; «Маркетинг і робота з громадськістю».

– *Додатковий предмет (18 кр.),* наприклад: «Освіта для активної громадянської участі»; «Педагогіка охорони здоров'я»; «Міжкультурна педагогіка».

Окрім того, за вибором (2 з 4-х дисциплін) студенти обирають для вивчення предмети: «Філософія», «Політологія», «Соціологія», «Психологія».

В Університеті м. Єна з 2010 р. упроваджується додаткова спеціалізація «Освіта дорослих» для студентів, що навчаються за програмою підготовки вчителів. Обсяг навчання складає 15 академічних годин, що дорівнює 8 навчальним курсам. Тематичними «сферами» (модулями, предметами) навчального плану є: «Теоретичні основи освіти дорослих», «Установи та організації освіти дорослих», «Історія освіти дорослих», «Міжнародна та міжкультурна освіта дорослих», «Особливості навчання дорослих», «Групи учасників та окремі галузі освіти дорослих» (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 89).

Проаналізовано «Глобальну програму навчання і освіти дорослих», розроблену спільно з Німецьким інститутом освіти дорослих (DIE) та Інститутом з міжнародного співробітництва Німецької Асоціації освіти дорослих (DVV-International), яка є міжкультурним навчальним планом для фахівців у галузі освіти дорослих. Це – модульна рамкова навчальна програма, яка ґрунтується на компетентнісному підході і має на меті формування відповідних компетенцій для успішного викладання у роботі з дорослими, якими повинні володіти усі викладачі для дорослих незалежно від того, в якому географічному, інституціональному або предметному контексті вони працюють (DVV International, 2013).

Програма розрахована на 830 год. (33 ECTS), з них: на обов'язкові модулі введено 570 год., на факультативні – 170 год., 90 год. – на вступний модуль та підсумкове оцінювання. Означена програма складається з таких модулів:

Модуль 0: «Вступ» (15 год.) містить інформацію про програму, очікування учасників, побудову роботи тощо.

Модуль 1: «Підходи до освіти дорослих» (32 год. колективної роботи + 32 год. індивідуальної), у якому розглядаються такі теми: «Розуміння багатосторонності та різноманітності освіти дорослих», «Освіта дорослих в національному та глобальному контекстах», «Освіта дорослих як професія, роль викладача для дорослих».

Модуль 2: «Навчання дорослих і викладання для дорослої аудиторії» (кількість годин – аналогічна попередньому модулю), яка об'єднує такі теми: «Вивчення теорії і концепцій освіти дорослих», «Дидактична діяльність в освіті дорослих», «Форми знань», «Навчання дорослих», «Мотивація в освіті дорослих».

Модуль 3: «Комунікація і групова динаміка освіти дорослих» (кількість годин – аналогічна попередньому модулю), яка об'єднує такі теми: «Комунікація в освіті дорослих», «Групова динаміка в освіті дорослих».

Модуль 4: «Методи освіти дорослих» (кількість годин – аналогічна попередньому модулю), яка об'єднує такі теми: «Інтеграція методів у навчання», «Огляд методів».

Модуль 5: «Планування, організація і оцінка в освіті дорослих» (кількість годин аналогічна попередньому модулю), яка об'єднує такі теми: «Етапи професійного циклу діяльності викладача для дорослих», «Визначення потреб», «Планування», «Організація», «Оцінка», «Забезпечення якості».

Програмою передбачено «факультативні модулі»: 64 год. – на колективні заняття та 56 год. – на індивідуальні. До них віднесено такі теми: «Регіонально-географічно обумовлений», «Обумовлений цільовою групою», «Предметно обумовлений», «Ситуаційно обумовлений», «Нормативно обумовлений». Практична частина програми охоплює 250 год. на основні модулі і 50 год. – на факультативні.

Учасниками проекту з Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича під час ворк-шопу було представлено освітню програму підготовки бакалаврів (6 кваліфікаційний рівень згідно з Національною рамкою кваліфікацій), яка має 240 кредитів. Визначений напрям підготовки – 01 «Освіта / Педагогіка», спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки». Освітня складова програми має 224 кредити, з них: загальна підготовка – 46 кредитів, професійна підготовка – 178 кредитів. Практична складова – 16 кредитів. Обидва цикли дисциплін мають обов'язкові і вибіркові дисципліни. Так, у циклі загальної підготовки обов'язкові дисципліни – 37 кредитів, вибіркові – 9. У циклі професійної підготовки обов'язкові дисципліни складають 118,5 кредитів, вибіркові – 59,5 кредитів (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 90–91).

Під час обговорення німецького та українського досвіду порушувалися питання щодо працевлаштування майбутніх фахівців, педагогічні завдання андрагога та ін. актуальні проблеми його професійної сфери.

У німецькій теорії соціальної роботи та практиці стосовно потенційних місць роботи фахівця освіти дорослих склалась струнка система. До неї належать різноманітні спілки (товариства, об'єднання, фонди, профспілка); система освіти (вища школа, подальша освіта, вища народна школа резиденційного характеру, вечірні школи), комунальні структури (бібліотеки, земельні міністерства, інтернаціональні організації), консультації (з наркозалежними, вагітними жінками, професійні), комерційні заклади і підприємства; заклади, орієнтовані на роботу з сім'єю; церковні заклади; фрілансерство (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 91).

На думку німецьких учасників проекту, педагогічні завдання андрагога полягають у плануванні, супроводі, моніторингу і оцінюванні програм і конкретних пропозицій; проект-менеджменті; викладацькій діяльності; діяльності референта; консультативній роботі; дослідницькій діяльності; роботі з розвитку організації, підприємства; сприяння розвитку персоналу; роботі з громадськістю; маркетинговій діяльності та ін.

З урахуванням результатів обговорення цих проблем у німецькою й українською проектними групами було запропоновано такі варіанти

модулів (дисциплін) спеціалізації. Німецькі колеги запропонували такий перелік (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 91–92):

1. Основні теорії і принципи освіти дорослих.
2. Інституції та організації освіти дорослих.
3. Історія освіти дорослих і першоджерела в освіті дорослих.
4. Міжнародні та міжнародні основи освіти дорослих («європейський вимір»).
5. Вчитися і навчати в сфері освіти дорослих. Робота з громадськістю.
6. Цільові групи і окремі галузі освіти дорослих.
7. Менеджмент, маркетинг, планування у сфері освіти дорослих.
8. Громадянська освіта дорослих (політична освіта, соціальна активність).
9. Сучасні виклики і проблеми освіти дорослих.
10. Зустріч з освітньою практикою (роботодавцем).
11. Освіта, спрямована на охорону здоров'я.

Група українських науковців запропонувала для розробки такі предмети (модулі) (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 92):

1. Теоретичні основи освіти дорослих.
2. Історичні та суспільні засади освіти дорослих.
3. Дидактика та методика освіти дорослих.
4. Методологія і методика наукових досліджень у сфері освіти дорослих.
5. Групи учасників (цільові групи, суб'єкти) та галузі освіти дорослих.
6. Комунікація в освіті дорослих.
7. Менеджмент, маркетинг та робота (зв'язки) з громадськістю (паблік релейшенз) у сфері освіти дорослих.

Під час другого ворк-шоупу в Університеті м. Аугсбург (листопад 2017 р.) запропоновано орієнтовний перелік дисциплін для рівня вищої освіти «магістр». Німецькими колегами запропоновані дисципліни за циклами загальної і професійної підготовки (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 92–93):

Цикл загальної підготовки:

- «Сфера діяльності»: Громадянська освіта. Міжкультурна освіта. Професійна освіта і підвищення освіти. Медійна освіта. Освіта в сфері здоров'я.
- «Суспільні, політичні, економічні і культурні рамкові умови освіти впродовж життя» / «Актуальні проблеми і виклики в освіті впродовж життя».

Цикл професійної підготовки: «Основи педагогічної антропології», «Педагогічні базові компетенції», «Педагогічна комунікація і спілкування», «Педагогічні ключові тексти (у національній та міжнародній перспективі)», «Теорії і концепти освіти дорослих і національній та міжнародній перспективі», «Історія освіти дорослих», «Нормативні основи і професійна етика у національній та міжнародній перспективі», «Інституції, провайдери, сфери діяльності в національній та міжнародній перспективі», «Особливості навчання в дорослому віці. Дидактичні принципи і концепти», «Цільові групи і адресати освіти дорослих», «Методи і формати освіти дорослих», «Освітній менеджмент і маркетинг освіти дорослих».

Українською групою запропоновано такий перелік дисциплін (Петрюк, Тимчук, Федірчик та ін., 2017, с. 93–94):

Цикл загальної підготовки: «Громадянська освіта», «Антропологія», «Цикл професійної підготовки», «Методика тренінгової діяльності», «Медіація», «Організація педагогічної діяльності з батьками», «Педагогічна етика», «Освіта дорослих зарубіжжя».

Цикл дисциплін спеціалізації: «Андрогогіка», «Історія освіти дорослих», «Дидактика освіти дорослих», «Психологія дорослих», «Нормативно-правове забезпечення освіти дорослих», «Інституції освіти дорослих (формальна і неформальна освіта дорослих)», «Цільові групи в освіті дорослих», «Менеджмент та маркетинг в освіті дорослих», «Вступ до професії андрагога», «Професійне удосконалення фахівця в освіті дорослих», «Організація і самоорганізація діяльності викладача для дорослих», «Педагогічна антропологія», «Сфери професійної діяльності фахівця освіти дорослих», «Робота з громадськістю і комунікація», «Коучинг».

Спільно розроблені наукова, методологічна, методична та практична основи дозволили започаткувати університетську підготовку фахівців освіти дорослих або андрагогів. Так, з вересня 2017 р. в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича на базі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти запроваджена спеціалізація «Освіта дорослих» (Петрюк, Лук'янова, Аніщенко та ін., 2018, с. 50).

Загальна мета програми – забезпечити професійну підготовку андрагога – фахівця, який професійно займається організацією навчання дорослих; консультує, як ефективно використовувати внутрішні ресурси для розв'язання актуальних (життєвих і професійних) проблем; є співавтором індивідуальної програми навчання. У своїй професійній діяльності андрагог поєднує й інші функції, виконуючи при цьому різні соціальні

ролі: надає допомогу у відновленні мотивації до навчальної і професійної діяльності, володіє змістом як андрагогічної, так і професійної діяльності тих, хто навчається, а також методологією андрагогічного супроводу самоосвіти дорослих. Андрагог працює з дорослими у різних напрямках формальної, неформальної, інформальної освіти, «веде» його не тільки до розв'язання конкретних завдань, але й до критичного осмислення реальності, свідомого розширення партнерських зв'язків у цивілізованому суспільстві, діалогу цінностей і культур світового освітнього простору.

Освітня програма розроблена з урахуванням сучасних уявлень у сфері філософії освіти, андрагогіки, теоретико-методологічних підходів і актуальних напрямів організації освіти дорослих, положень нових нормативних і правових актів в сфері безперервної освіти й врахування специфіки проектування освіти дорослих. Програма передбачає надання здобувачам магістерського рівня теоретичних знань та практичних умінь і навичок, а також інших компетентностей, необхідних для розв'язання комплексних проблем у галузі освіти дорослих, оволодіння і реалізації андрагогічних технологій, продукування нових ідей, здійснення науково-дослідної діяльності в галузі освіти дорослих. Реалізація програми дозволить створити умови для підвищення рівня володіння андрагогічними й організаційно-управлінськими компетенціями організаторів освітніх процесів у системі освіти дорослих.

Очікується, що у результаті оволодіння освітньою програмою у магістрантів буде сформована система загальних і фахових компетентностей, серед яких: особистісна і професійна здатність фахівця до самовизначення у пріоритетних завданнях діяльності андрагога; знання наукової специфіки андрагогіки, розуміння сутності основних теорій і концепцій освіти дорослих; усвідомлення значення освіти дорослих в системі неперервної освіти і пожиттєвого навчання; знання принципів і функцій неперервної освіти; змістових характеристик результативності освіти дорослих в системі неперервної освіти; знання особливостей дорослої людини як суб'єкта навчання; знання видів і форм освіти дорослих; осмислення спектру прикладного потенціалу андрагогіки тощо.

У найзагальнішому вигляді концепція освітньої діяльності з підготовки фахівців освіти дорослих представлена в таблиці 1.

Таблиця 1. Концепція освітньої діяльності з підготовки фахівців освіти дорослих у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Назва освітньої програми	«Освіта дорослих»
Код та найменування спеціальності	011 «Освітні, педагогічні науки»
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС	90 кредитів
Термін навчання	1,5 року
Перелік основних компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти	
Загальні	<ul style="list-style-type: none"> – володіння цілісними уявленнями про освіту, науково-гуманістичним світоглядом про закономірності розвитку природи і суспільства; – володіння системою знань і уявлень про дорослу людину як духовну особистість, яка саморозвивається; – знання законодавчої бази, етичних і правових норм, що регулюють людські стосунки для використання в розробці соціальних проектів – володіння системою знань про закономірності і принципи освітнього процесу та уміння використовувати їх у своїй професійній діяльності – володіння системою знань про взаємозв'язок фізичного, психічного і соціального здоров'я людини і суспільства; – знання форм і методів наукового пізнання, їхню еволюцію, володіння різними способами пізнання і освоєння навколишнього світу; – розуміння ролі науки в розвитку суспільства; знання концептуальних основ і принципів усвідомлення особистісної і соціальної значущості своєї професії; – знання концептуальних основ і принципів сучасної освіти та вміння реалізовувати їх у професійній діяльності; – володіння сучасними методами пошуку, обробки і використання інформації; – здатність в умовах суспільного розвитку до перегляду власних позицій, розробки та вибору нових форм і методів роботи; – володіння організаційними навичками та уміннями, необхідними для самоаналізу, розвитку своїх творчих здібностей і підвищення кваліфікації; – володіння культурою мислення, мови, спілкування.

Фахові	<ul style="list-style-type: none"> – засвоєння знань і умінь розробки освітніх програм для дорослих; – уміння визначати потреби дорослих і проблеми в навчанні; – уміння розробляти зміст освітніх навчальних програм, здійснювати аналіз і коригування; – уміння здійснювати оцінювання досягнутих результатів дорослих; – уміння співпрацювати з представниками громадськості, роботодавцями, особами, відповідальними за суспільну і культурну діяльність тощо; – уміння вести діалог зі слухачами для забезпечення педагогічної взаємодії для можливої корекції змісту навчання, форм викладання (навчання) тощо; – уміння здійснювати планування й управління освітнім процесом для розробки пропозицій щодо удосконалення та перспектив розвитку системи освіти дорослих.
---------------	--

Зміст професійної підготовки андрагогів спрямовується на оволодіння науково-методологічними основами навчання дорослих: осмислення сутності навчання людини в дорослому віці й усвідомлення дорослої людини як суб'єкта процесу навчання; знання сучасних моделей навчання дорослих; розуміння відмінностей між педагогічною і андрагогічною моделями навчання; оволодіння загальними і специфічними питаннями організації процесу навчання дорослої людини; розуміння особливостей формування змісту освіти дорослих та розробки навчально-методичного забезпечення освітнього процесу; осмислення історії розвитку та сучасних підходів до форм, методів здійснення навчального процесу з дорослими; знання класифікації технологій, які використовуються у процесі навчання дорослих, історію їх розвитку та сучасні підходи до інтерпретації та застосування; оволодіння методикою розробки навчальних проектів; усвідомлення важливості аналізу й оцінки (евалюації) в навчанні дорослих, знання процедурних, психологічних і етичних аспектів евалюації в освіті дорослих; розуміння ролі професійної компетентності андрагога в забезпеченні ефективності навчання дорослих.

Програма орієнтована на виховання у магістрантів культури інформаційно-освітньої взаємодії з дорослими людьми; набуття практичних навичок і вмінь взаємодії з дорослими як суб'єктами освіти; формування умінь вивчати й аналізувати освітні потреби різних категорій і груп населення з урахуванням віку, статі, соціального статусу, рівня професійної підготовки, стану здоров'я; вивчати і моделювати напрями, форми

і функції освітньої діяльності дорослої людини. Особлива увага приділена формуванню у студентів практичних умінь і навичок застосовувати новітні технології викладання для дорослих; розрізняти ключові особливості навчання дорослих у порівнянні з навчанням у школі; враховувати психологічні особливості, необхідні в роботі з дорослими; розпізнавати індивідуальні причини, що спонукали людину почати навчання, підвищувати мотивацію дорослих учнів до навчальної діяльності; визначати бар'єри, що перешкоджають навчанню, і, наскільки це реально можливо, боротися з ними; діагностувати навчальні потреби дорослих; застосовувати психологічні знання й навички, необхідні для роботи в групі дорослих; формулювати цілі й завдання навчання дорослих; створювати освітнє середовища відповідно до потреб учнів, з орієнтацією на самоорганізоване навчання; розробляти і керувати освітніми проектами; здійснювати консультування й наставництво дорослих; використовувати різні аспекти у своїй роботі з дорослими людьми як при плануванні, так і у процесі безпосередньої взаємодії для досягнення стійкого успіху в навчанні; здійснювати рефлексію власної методики діяльності серед дорослих; давати оцінку й самооцінку освітній праці дорослих та власній праці.

Зміст підготовки майбутніх андрагогів передбачає формування у них спектру практичних умінь і навичок, важливих для будь-якої професії в системі «людина– людина», зокрема: критичної рефлексії своєї діяльності; толерантності й асертивності в міжособистій взаємодії; стресостійкості; красномовства і переконуючого впливу; бути відкритим щодо інших людей; бути стійким до непередбачуваних явищ освітньої практики, які можуть виникнути у взаємовідносинах з аудиторією.

Таблиця 2. Розподіл змісту освітньої програми підготовки магістра (011 Освітні, педагогічні науки. Освіта дорослих).

№	Цикли дисциплін	Кредити	% від усієї кількості кредитів
1.	Дисципліни загальної підготовки	17	19
	<i>Нормативні</i> – Інформаційні технології в освіті – Методологія і методика науково-педагогічних досліджень – Філософія освіти	11	
	<i>Вибіркові</i> – Громадянська освіта / Культура педагогічної праці – Актуальні питання сучасної культури і цивілізації / Етнопсихологія	6	
2.	Дисципліни професійної підготовки	60	67
	<i>Нормативні</i> – Педагогіка і психологія вищої школи – Дидактичні системи у вищій школі – Методика викладання у вищій школі – Педагогічний контроль у системі освіти	14	
	<i>Вибіркові</i> – Методика тренінгової діяльності / тренінг формування фахових навичок – Гендерна педагогіка / Організація педагогічного всеобучу батьків – Основи педагогічної деонтології / Методика професійного вдосконалення педагога – Управління конфліктами у педагогічних колективах / Медіація в освіті	12	
	<i>Спеціалізація</i> – Теорія та історія освіти дорослих – Психологія дорослих – Нормативні засади освіти дорослих – Технології навчання дорослих – Методика психолого-педагогічної роботи з безробітними – Геронтологія і освіта – Неформальна освіта дорослих – Сучасні адаптивні системи і технології навчання дорослих	34	38
3.	Практична підготовка	7	8
	<i>Педагогічна (викладацька) практика</i>	4	
	<i>Науково-дослідна (виробнича) практика</i>	3	
4.	Дипломна робота	6	7

Отже, творча робота, проведена українськими і німецькими дослідниками, сприяли обґрунтуванню спільної стратегії та підходів до визначення змісту циклу дисциплін спеціалізації «Освіта дорослих» для підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». Запропонований під час виконання проекту «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розроблення концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України групою німецьких і українських науковців зміст підготовки фахівців освіти дорослих передбачає: розвиток когнітивних здібностей і навичок; здібностей самоаналізу для перевірки своїх поглядів і цінностей для роботи над мотиваційними та емоційними аспектами; розуміння розширеного соціального контексту, що значною мірою формує основоположні умови діяльності кожного викладача, який працює в сфері освіти дорослих (суспільно-політичні, соціокультурні умови та умови правової системи країни чи регіону, сучасні концепції та погляди на освіту дорослих, ставлення до навчання дорослих та викладання для дорослої аудиторії).

АНОТАЦІЯ: Розкрито особливості академізації та інституціалізації освіти дорослих у світовому масштабі та в Україні. Актуалізовано зростаючу соціальну потребу у фахівцях-андрагогах та їх професійній підготовці в Україні. Розкрито хід та результати реалізації українсько-німецького проекту «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» з позиції структурування змісту професійної підготовки фахівців з освіти дорослих в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича на рівні спеціалізації. Висвітлено концепцію освітньої діяльності та зміст освітньої програми підготовки андрагога в Україні з урахуванням світової, зокрема німецької, практики.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: андрагогіка, освіта дорослих, андрагог, фахівець з освіти дорослих, професійна підготовка, проект

ABSTRACT: The article highlights the processes of academization and institutionalization of adult education on a global level and in Ukraine. The growing social need in andragogues and their professional training in Ukraine have been actualized. The course and results of implementation of the Ukrainian-German project "On the way to introduction of the scientific field "Adult Education and Postgraduate (Continuing) Education" in Ukraine" has been revealed. Development of the concept of specialization "Adult Education and Postgraduate (Continuing) Education" in higher educational institutions of Ukraine" on the view of the content of an adult education specialist professional training at Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University are

highlighted. The concept of educational activity and the content of the educational program for andragogue in Ukraine, which are developed taking into account the world, in particular, the German practice, are highlighted.

KEYWORDS: andragogy, adult education, andragogue, adult education specialist, professional training, project

Бібліографія

- Міністерство освіти і науки України. (2018). *Перелік спільних українсько-німецьких науково-дослідних проєктів, затверджених для фінансування у 2017–2018 роках*. Взято з: <http://mon.gov.ua/content>.
- Петрюк, І.М., Лук'янова, Л.Б., Аніщенко, О.В., Кармалюк, С.П., Камбур, А.В., Мудрий, Я.С., ... Гуляева М.М. (2018). *Заключний звіт за результатами НДР «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» у 2017-2018 р.* Чернівці.
- Петрюк, І.М., Тимчук, Л.І., Федірчик, Т.Д., Кобилянська, Л.І., Звоздецька, В.Г., Гуляева, М.М. (2017). *Звіт за результатами II етапу «Розробка концептуальних та змістово-методичних основ спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» НДР «Освіта дорослих і післядипломна освіта в Україні». Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» у 2017 р.* Чернівці.
- DVV International. (2013). *Програма Curriculum globALE (2012–2013 pp.)*. Взято з: https://www.dvv-international.de/fileadmin/files/Inhalte_Bilder_und_Dokumente/Materialien/Curriculum_globALE/CG_2nd_Edition.RU.PDF.
- UNESCO. (1997). *CONFINTEAV: The Hamburg Declaration. The Agenda for the Future*. Hamburg: UNESCO.